

***Prawne ramy działalności przedsiębiorców
w sferze akademickiej*****STRESZCZENIE**

Wyższe uczelnie posiadają pewne prawne instrumenty, które dają możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez studentów oraz pracowników naukowych. Jednocześnie wspomniane wyżej rozwiązania prawne mogą być pomocne w budowaniu właściwych zachowań biznesowych. Przedstawienie tych instrumentów stanowi główny cel opracowania. Przede wszystkim należy pamiętać, że art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym pozwala na prowadzenie akademickich inkubatorów przedsiębiorczości w celu przenoszenia wyników badań naukowych do gospodarki oraz po to, aby lepiej wykorzystywać akademicki potencjał intelektualny i techniczny. Co więcej, polski ustawodawca zawarł w art. 86a ust. 1 tej samej ustawy zezwolenie na tworzenie specjalnych spółek (mogą to być spółki akcyjne albo spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) celem komercjalizacji efektów zarówno prowadzonych analiz naukowych, jak i prac rozwojowych.

→ **SŁOWA KLUCZOWE** – NAUKA, UCZELNIA, PRZEDSIĘBIORCA,
KOMERCJALIZACJA, SPÓŁKA

SUMMARY

Legal Frames of Entrepreneurs' Activity in the Academic Sphere

Tertiary education institutions have certain legal instruments which allow students and academic teachers to conduct business activity. At the same time the above mentioned legal solutions can be helpful in developing proper business behaviours. The presentation of these instruments is the main aim of the paper. First of all, it should be remembered that article 86 item 1 of the Higher Education Law Act of 27th of July 2005 allows for conducting academic incubators of entrepreneurship in order to transmit the results of scientific research to economy and

with the object of achieving better exploitation of academic intellectual and technical potential. What is more, the Polish legislature included in article 86a item 1 of the same Act grants permission for creating special companies (a stock company or a limited liability company) in order to commercialize the results of scientific analysis as well as developmental work.

→ **KEYWORDS** — SCIENCE, UNIVERSITY, ENTREPRENEUR, COMMERCIALIZATION, COMPANY

Przedmiot opracowania i przyjęte założenia metodologiczne

Działalność przedsiębiorców w sferze akademickiej znajduje się bez wątpienia w sferze zainteresowań polskiego prawodawcy, co znalazło wyraz w ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym¹. W szczególności art. 86a ust. 1 tej ustawy daje uczelniom możliwość tworzenia spółek celowych, funkcjonujących jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcyjna, po to, aby móc komercjalizować wyniki badań naukowych oraz prac rozwojowych, przy czym kompetencja do ich tworzenia została przyznana rektorowi, o ile zgodzi się na to senat uczelni lub inny jej kolegialny organ. W tym samym przepisie (art. 86a ust. 1) ustawodawca zastrzegł, że spółki celowe mają zajmować się między innymi obejmowaniem udziałów w określonych spółkach, tj. w spółkach kapitałowych, lub tworzeniem takich spółek, które powoływane są w celu wdrażania rezultatów tak badań naukowych, jak i prowadzonych na uczelni prac rozwojowych. Trzeba również dodać, że – jak stanowi art. 86 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym – dla

lepszego wykorzystania potencjału intelektualnego i technicznego uczelni oraz transferu wyników prac naukowych do gospodarki, uczelnie mogą prowadzić akademickie inkubatory przedsiębiorczości oraz centra transferu technologii.

¹ Tekst jednolity: Dz.U. z 2012 r., poz. 572 z późniejszymi zmianami. Dzięki ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym nastąpiło zrównanie sytuacji normatywnej szkół wyższych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej – C. Kosikowski, *Sektor finansów publicznych w Polsce*, Warszawa 2006, s. 214.

Bliższe wyjaśnienie wspomnianych wyżej narzędzi, pozwalających funkcjonować przedsiębiorcom na gruncie akademickim, jest zasadniczym celem niniejszego opracowania. Główny akcent został tu położony na charakterystykę podstawowych zasad organizacji i funkcjonowania różnego rodzaju podmiotów wymienionych przez ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym (zob. wyżej), w ramach których osoby przedsiębiorcze mogą łączyć swoje pasje naukowe z „żyłką” przedsiębiorczości. A własna działalność oznacza między innymi większy zakres niezależności i możliwość realizacji swoich pasji².

W granicach tak nakreślonego zagadnienia badawczego wyszczególniono cele cząstkowe, które sprowadzają się do prawnej analizy pojęcia akademickiego inkubatora przedsiębiorczości i centrum transferu technologii oraz przedstawienia – w ujęciu prawnym – zasad funkcjonowania spółek celowych. Przedmiotem analizy są jednak nie tylko regulacje wynikające z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ale też z innych aktów normatywnych, choć oczywiście wspomniana ustawa ma tutaj podstawowe znaczenie.

Zastosowane w opracowaniu metody badawcze stanowią konsekwencję faktu, iż podstawą prowadzonych rozważań są regulacje prawne. Opisując poszczególne rozwiązania prawne, przyjęto założenie metodologiczne *clara non sunt interpretanda*, czyli regułę nieinterpretowania kwestii jasnych³. Jednocześnie jest to analiza rozwiązań normatywnych dokonywana bez odwoływania się do rzeczywistych rozstrzygnięć, co stanowi metodę interpretacji typową dla osób zajmujących się dogmatyką i teorią prawa⁴. Ponadto, przyjęta w pracy metoda analizy polega na rozpatrywaniu rozwiązań prawa pozytywnego rozumianego jako prawo obowiązujące, które należy odróżnić od prawa niepozytywnego (nieobowiązującego)⁵.

² Por. D. Młodzikowska, B. Lundén, *Jednoosobowa firma. Jak założyć i samodzielnie prowadzić jednoosobową działalność gospodarczą*, Gdańsk 2011, s. 18.

³ Por. J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, Katowice 1997, s. 193.

⁴ Por. tamże, s. 209.

⁵ Por. K. Opalek, *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki*, Warszawa 1986, s. 223, 228.

Prawna istota akademickiego inkubatora przedsiębiorczości oraz centrum transferu technologii na tle poglądów prezentowanych w nauce

Tę część rozważań należy rozpocząć od bardzo ważnego stwierdzenia zawartego w art. 4 ust. 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, który to przepis stanowi, że:

Uczelnie współpracują z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych na rzecz podmiotów gospodarczych, w wyodrębnionych formach działalności, w tym w drodze utworzenia spółki celowej, o której mowa w art. 86a, a także przez udział przedstawicieli pracodawców w opracowywaniu programów kształcenia i w procesie dydaktycznym.

W doktrynie prawniczej słusznie zwraca się uwagę, że powyższa regulacja wyraża potrzebę wzmacniania więzi szkolnictwa wyższego ze społeczno-gospodarczym środowiskiem, zauważając, że tego rodzaju współdziałanie powinno dać działalności naukowej określone, rzeczywiste efekty, przy czym – co także się podkreśla w doktrynie – omawiany przepis akcentuje potrzebę takiej współpracy również na gruncie dydaktyki⁶.

Dostrzega się jednocześnie w literaturze przedmiotu potrzebę przeformułowania dotychczasowych więzów, jakie łączą placówki naukowe i biznes, dzięki czemu możliwe będzie stworzenie szkoły wyższej nowego typu, która będzie między innymi uczestniczyć w partnerstwie akademicko-gospodarczym, z tym że istotnym warunkiem efektywnej korelacji między nią a biznesem jest rozkwit specjalistycznych jednostek będących ośrodkami innowacji⁷. Jeżeli chodzi o polskie uczelnie, to mają one opinię jednostek, które nie przejawiają zbytniego zainteresowania kwestiami działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby w nich zatrudnione oraz studentów, choć można zauważyć pewien progres w zakresie współpracy pomiędzy nimi a gospodarką, na co

⁶ E. Sieczek, w: *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. naukowa W. Sanetra, M. Wierzbowski, Warszawa 2013, s. 30-31.

⁷ Por. M. Tokarski, *Przedsiębiorczość akademicka źródłem innowacji dla regionu kujawsko-pomorskiego*, w: *Rola przedsiębiorczości w edukacji*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, „Przedsiębiorczość – Edukacja” 2012/8, s. 291.

wpływają instytucje otoczenia biznesu, obejmujące swoją działalnością poszczególne regiony⁸.

W tym kontekście warto też wspomnieć o zadaniach spoczywających na jeszcze jednym podmiocie funkcjonującym w obszarze akademickim, a mianowicie na Biurach Karier Studenckich⁹. Ich funkcje polegają między innymi na kontaktowaniu się z pracodawcami oraz urzeczywistnianiu inicjatyw mających na celu pomoc studentom w ich rozwoju zawodowym¹⁰.

Wracając na grunt rozwiązań normatywnych, należy w pierwszej kolejności zgodzić się z wyrażaną w literaturze przedmiotu tezą, iż aktualnie istniejące regulacje prawne ujednolicają wymogi kierowane pod adresem uczonych¹¹. W ramach Unii Europejskiej daje się jednak zauważyć tendencję do przyznawania uczelniom szerszej swobody w zakresie wyboru metod osiągnięcia postawionych im celów, czego efektem może być podział pracowników na zajmujących się przede wszystkim działalnością dydaktyczną oraz tych, którzy powinni skupiać się na pracy naukowej¹².

Na przedstawionym wyżej tle pozytywnie należy ocenić deklarację wyrażoną w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym, iż celem przyświecającym tworzeniu akademickich inkubatorów przedsiębiorczości jest wspieranie środowiska akademickiego w prowadzeniu działalności gospodarczej lub osób pracujących na uczelni oraz studentów działających jako przedsiębiorcy¹³. Jeżeli chodzi o formę prawną, jaką można nadać akademickiemu inkubatorowi przedsiębiorczości, to ustawodawca przewidział w tym przypadku możliwość wyboru pomiędzy takimi formami, jak jednostka ogólnouczelniana, której działalność określa regulamin zatwierdzony przez senat danej uczelni, oraz spółka

⁸ Por. tamże.

⁹ Por. A. Pradela, *Rola systemu poradnictwa zawodowego w edukacji i tworzeniu inicjatyw klastrowych w systemie oświaty na przykładzie miast: Zabrze, Gliwice i Rybnika*, w: *Rola przedsiębiorczości w warunkach kryzysu gospodarczego*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, „Przedsiębiorczość – Edukacja” 2013/9, s. 300.

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. R. Napiecek, *Efektywność ekonomiczna uczelni wyższych w ramach prawnie obowiązujących kryteriów oceny ich działania*, w: *Współczesne problemy nauki i szkolnictwa wyższego*, red. J. Pakuła, Toruń 2013, s. 190.

¹² Por. tamże.

¹³ Por. art. 86 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

handlowa lub fundacja funkcjonujące w myśl odpowiednich dokumentów ustrojowych¹⁴. Jako trafne należy ocenić przyjęte przez ustawodawcę i wskazane wyżej rozwiązanie prawne, polegające na możliwości wyboru przez uczelnię jednej z kilku dopuszczalnych konstrukcji prawnych inkubatora przedsiębiorczości. Dzięki temu uczelnia może dostosować swój wybór do sytuacji ekonomicznej, w jakiej aktualnie się znajduje.

Z kolei centrum transferu technologii jest tym podmiotem, którego zadaniem jest sprzedaż lub nieodpłatne przekazywanie do gospodarki rezultatów badań i prowadzonych prac rozwojowych¹⁵. Dopuszczalne formy prawne funkcjonowania centrów transferu technologii są takie same jak w przypadku akademickich inkubatorów przedsiębiorczości¹⁶.

W świetle przedstawionych wyżej regulacji prawnych wyjaśnienia wymaga kilka ważnych kwestii. Przede wszystkim należy zauważyć, że ustawodawca posłużył się ogólnym pojęciem uczelni dla określenia podmiotu mogącego prowadzić akademicki inkubator przedsiębiorczości lub centrum transferu technologii¹⁷. Zgodnie z definicją zamieszczoną w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, pod występującym w tej ustawie pojęciem uczelni należy rozumieć szkołę, która prowadzi studia wyższe i jednocześnie została utworzona w sposób uregulowany tą ustawą. Ponadto, prawodawca przewidział możliwość funkcjonowania inkubatorów przedsiębiorczości oraz centrów transferu technologii między innymi w formie fundacji (w odniesieniu do inkubatora przedsiębiorczości wynika to z art. 86 ust. 3 pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, a w przypadku centrum transferu technologii jest to możliwe na podstawie art. 86 ust. 5 pkt 2 tej ustawy). Tym samym znajdują w takim przypadku zastosowanie przepisy ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 roku o fundacjach¹⁸.

Jako trafne należy uznać rozwiązanie prawne dopuszczające możliwość przyjęcia konstrukcji prawnej fundacji dla wspomnianych inkubatorów i centrów transferu technologii (zob. wyżej).

¹⁴ Por. art. 86 ust. 3 pkt 1 i pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

¹⁵ Por. art. 86 ust. 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

¹⁶ Por. art. 86 ust. 5 pkt 1 i pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

¹⁷ Por. art. 86 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

¹⁸ Tekst jednolity: Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 z późniejszymi zmianami.

Uzasadnieniem dla tej tezy jest fakt istnienia koherencji między podstawowymi celami, jakie powinny przyświecać tworzeniu akademickich inkubatorów przedsiębiorczości oraz centrów transferu technologii¹⁹, a postanowieniami zamieszczonymi w art. 1 ustawy o fundacjach. Otóż w art. 1 ustawy o fundacjach zostało zastrzeżone, że celem realizacji użytecznych – z punktu widzenia społecznego lub gospodarczego – zadań, pozostających jednocześnie w zgodzie z najważniejszymi interesami Polski, może zostać ustanowiona fundacja, przy czym jej przykładowe cele mogą być związane – zgodnie ze wspomnianym wyżej przepisem – z ochroną zdrowia, rozwojem gospodarki oraz nauki, oświatą i wychowaniem, kulturą i sztuką, opieką i pomocą społeczną, ochroną środowiska, jak również z opieką nad zabytkami. Z kolei w art. 4 ustawy o fundacjach ustawodawca postanowił, że podstawą działalności fundacji jest ta ustawa oraz statut.

Statut fundacji ustalany jest przez fundatora, który określa w nim takie zagadnienia, jak nazwa, siedziba i majątek fundacji, jej zadania oraz zasady, przejawy i granice działalności fundacji, a także precyzuje kwestie dotyczące zarządu, tj. jego skład, organizację, procedurę powoływania, obowiązki i prawa zarządu oraz osób wchodzących w jego skład²⁰. Poza tymi uregulowaniami w statucie można rozstrzygnąć również szereg innych kwestii, między innymi związanych z prowadzeniem przez ten podmiot (tzn. fundację) działalności gospodarczej, możliwością i warunkami ewentualnej unifikacji z kolejną fundacją, modyfikacją celu lub treści statutu, a także można w nim przewidzieć utworzenie innych – poza zarządem – organów fundacji²¹.

Jeżeli chodzi o możliwość prowadzenia działalności gospodarczej, to fundacja może ją prowadzić w rozmiarach potrzebnych do urzeczywistnienia jej celów, przy czym wielkość środków majątkowych będących w dyspozycji fundacji i przeznaczonych

¹⁹ Chodzi o cele akademickich inkubatorów przedsiębiorczości i centrów transferu technologii określone w art. 86 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

²⁰ Por. art. 5 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy o fundacjach. W myśl natomiast art. 10 ustawy o fundacjach, zarząd fundacji ma za zadanie kierować jej działalnością i reprezentować ją na zewnątrz.

²¹ Por. art. 5 ust. 1 zdanie drugie ustawy o fundacjach.

na taką działalność musi wynosić minimum tysiąc złotych²². Należy mieć jeszcze na uwadze, że w myśl art. 7 ust. 1 ustawy o fundacjach musi ona uzyskać wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym. Ponadto, jak stanowi art. 12 ust. 2 ustawy o fundacjach, właściwy minister ma otrzymywać co roku od fundacji sprawozdanie z jej działalności.

Decydując się natomiast na utworzenie w formie spółki handlowej akademickiego inkubatora przedsiębiorczości lub centrum transferu technologii²³, należy liczyć się z koniecznością stosowania dużo bardziej skomplikowanych i rozbudowanych regulacji niż w przypadku fundacji. Chodzi tutaj o unormowania zawarte w ustawie z dnia 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych²⁴. Artykuł 1 § 1 rzeczonego Kodeksu stanowi, że ten akt prawny reguluje kwestie związane z tworzeniem, organizacją, funkcjonowaniem, rozwiązywaniem, łączeniem, podziałem i przekształcaniem spółek handlowych. Z kolei art. 3 wspomnianego Kodeksu wyjaśnia, że poprzez zawarcie umowy spółki handlowej następuje zobowiązanie się wspólników albo akcjonariuszy do dążenia do realizacji wspólnego celu poprzez wniesienie wkładów, a także – o ile tak postanowiono w umowie albo statucie spółki – w drodze współdziałania w inny wyszczególniony sposób.

Jednocześnie art. 1 § 2 tego Kodeksu stanowi: „Spółkami handlowymi są: spółka jawna, spółka partnerska, spółka komandytowa, spółka komandytowo-akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i spółka akcyjna”. Kodeks spółek handlowych posługuje się także pojęciem spółek osobowych, przy czym na gruncie tegoż Kodeksu w określeniu tym mieści się spółka jawna, partnerska, komandytowa i komandytowo-akcyjna²⁵. W art. 8-10¹ Kodeksu spółek handlowych (artykuły te łącznie stanowią cały dział II zatytułowany „Spółki osobowe”, który z kolei wchodzi w skład tytułu I pt. „Przepisy ogólne”) ustawodawca uregulował kilka istotnych kwestii dotyczących spółek osobowych (zob. niżej). W omawianym akcie prawnym występuje

²² Por. art. 5 ust. 5 ustawy o fundacjach.

²³ Możliwość powołania akademickiego inkubatora przedsiębiorczości w formie spółki handlowej przewiduje art. 86 ust. 3 pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, a utworzenie centrum transferu technologii w formie takiej spółki jest dopuszczalne na podstawie art. 86 ust. 5 pkt 2 tej ustawy.

²⁴ Tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 1030 z późniejszym sprostowaniem.

²⁵ Por. art. 4 § 1 pkt 1 Kodeksu spółek handlowych.

też pojęcie spółki kapitałowej stosowane na oznaczenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnej²⁶.

Zasadą jest, że spółka osobowa ma możliwość nabywania w swoim imieniu praw (m.in. prawa własności nieruchomości i innych praw rzeczowych), zaciągania zobowiązań, pozywania i bycia pozywaną²⁷. Ustawodawca zastrzegł w art. 9 Kodeksu spółek handlowych, że jeżeli w umowie spółki nie postanowiono inaczej, to do zmiany postanowień takiej umowy potrzebna jest zgoda wszystkich wspólników. W literaturze przedmiotu trafnie zwraca się uwagę, że możliwe jest przyjęcie – w treści umowy spółki – postanowienia, iż do zmiany takiej umowy wystarczy kwalifikowana lub zwykła większość głosów²⁸.

Trzeba również pamiętać, że związany ze wspólnikiem spółki osobowej ogół praw oraz obowiązków można przekazać innej osobie jedynie pod warunkiem, że takie postanowienie znalazło się w umowie spółki²⁹. Co więcej, o ile w umowie spółki nie zamieszczono innych postanowień, jedynie po otrzymaniu – i to na piśmie – zgody wszystkich innych wspólników możliwe jest przekazanie innej osobie ogółu praw oraz obowiązków przynależnych danemu wspólnikowi spółki osobowej³⁰.

Oczywiście wspomniane wyżej regulacje stanowią jedynie drobny fragment wszystkich, nierzadko dość zawiłych, unormowań zawartych w Kodeksie spółek handlowych dotyczących spółek osobowych³¹. W związku z tym być może lepszym rozwiązaniem byłoby nadanie formy jednostki ogólnouczeniowej omawianym podmiotom, to znaczy akademickiemu inkubatorowi przedsiębiorczości oraz centrum transferu technologii, co jest dopuszczalne na podstawie art. 86 ust. 3 pkt 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (w odniesieniu do akademickiego inkubatora przedsiębiorczości) oraz na gruncie art. 86 ust. 5 pkt 1 tej ustawy (w przypadku

²⁶ Por. art. 4 § 1 pkt 2 Kodeksu spółek handlowych. Na temat spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnej jest mowa w kolejnym podrozdziale niniejszego opracowania.

²⁷ Por. art. 8 § 1 Kodeksu spółek handlowych.

²⁸ Por. A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, tom I, *Komentarz do art. 1-300 k.s.h.*, Warszawa 2010, s. 80.

²⁹ Por. art. 10 § 1 Kodeksu spółek handlowych.

³⁰ Por. art. 10 § 2 Kodeksu spółek handlowych.

³¹ Por. zwłaszcza tytuł II pod nazwą „Spółki osobowe” (art. 22-150) Kodeksu spółek handlowych.

centrum transferu technologii). Wówczas ustawodawca wymaga powołania w takim inkubatorze lub centrum, przyjmującym formę ogólnouczelnianej jednostki organizacyjnej, rad nadzorujących o składzie i kompetencjach określonych w treści ich regulaminów³². Natomiast dyrektor tego rodzaju jednostki organizacyjnej powoływany jest przez rektora zobowiązanego zasięgnąć wcześniej opinii ze strony senatu uczelni, przy czym rektor może dokonywać wyboru jedynie spośród kandydatów, których zgłosiły rady nadzorujące takich jednostek³³.

Oddanie wyżej wymienionej kompetencji w ręce rektora jest uzasadnionym rozwiązaniem prawnym, biorąc pod uwagę fakt, że – jak stanowi ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym – rektor ma status jednoosobowego organu uczelni, przy czym takimi jednoosobowymi organami są też osoby kierujące podstawowymi jednostkami organizacyjnymi³⁴. Co więcej, rozwiązanie to w pełni koresponduje z całym szeregiem innych uprawnień przyznanych rektorowi wspomnianą wyżej ustawą. Przede wszystkim należy pamiętać, że rektor jest odpowiedzialny za opracowanie i realizację strategii rozwoju uczelni, przy czym uchwalanie takiej strategii należy do prerogatyw organu kolegialnego uczelni wskazanego w statucie³⁵. Ponadto, do rektora uczelni publicznej należy podejmowanie decyzji we wszelkich sprawach dotyczących się uczelni (z wyłączeniem jednak spraw pozostających, na mocy ustawy lub statutu, w gestii innych organów uczelnianych lub kanclerza), a zwłaszcza nadzoruje on działalność zarówno dydaktyczną, jak i badawczą uczelni³⁶.

Ogólna charakterystyka funkcjonowania spółek celowych

Spółka celowa może uzyskać od rektora – poprzez zawarcie odpowiedniej umowy – uprawnienie do sprawowania zarządu „prawami własności przemysłowej uczelni w zakresie jej

³² Por. art. 86 ust. 6 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

³³ Por. art. 86 ust. 7 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

³⁴ Por. art. 60 ust. 6 zdanie pierwsze ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

³⁵ Por. art. 66 ust. 1a zdanie pierwsze ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

³⁶ Por. art. 66 ust. 2 pkt 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

komercjalizacji”³⁷. Celem wykonywania tego rodzaju zadań oraz zadań wynikających z art. 86a ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym spółce celowej przekazywane są przez uczelnię – jako raport – rezultaty badań naukowych oraz prac rozwojowych, nie wyłączając uzyskanych praw własności przemysłowej³⁸.

Mając na względzie przedstawione wyżej rozwiązania prawne, należy w tym miejscu zwrócić uwagę na niektóre postanowienia obowiązującej w Polsce ustawy z dnia 30 czerwca 2000 roku Prawo własności przemysłowej³⁹. Ustawa ta reguluje między innymi kwestie dotyczące stosunków związanych z wynalazkami, wzorami użytkowymi, wzorami przemysłowymi, znakami towarowymi, oznaczeniami geograficznymi oraz topografiami układów scalonych⁴⁰. Zgodnie z tą ustawą, niezależnie od dziedziny techniki, patentów udziela się na wynalazki nowe, które cechują się poziomem wynalazczym oraz mogą być stosowane przemysłowo⁴¹. Otrzymując patent,

nabywa się prawo wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej⁴².

Z kolei wzór użytkowy to rozwiązanie nowe oraz użyteczne, mające charakter techniczny, które jednocześnie dotyczy kwestii związanych z kształtem, budową lub zestawieniem przedmiotu mającego trwałą postać⁴³. Wzór użytkowy traktuje się jako rozwiązanie użyteczne wówczas, gdy daje możliwość osiągnięcia celu o praktycznym znaczeniu przy produkcji lub podczas korzystania z wyrobów⁴⁴. Na wspomniany wyżej wzór użytkowy może zostać przyznane prawo ochronne⁴⁵. Uzyskując prawo ochronne,

³⁷ Art. 86a ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

³⁸ Por. art. 86a ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

³⁹ Tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 1410.

⁴⁰ Por. art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo własności przemysłowej.

⁴¹ Por. art. 24 ustawy Prawo własności przemysłowej.

⁴² Art. 63 ust. 1 ustawy Prawo własności przemysłowej.

⁴³ Por. art. 94 ust. 1 ustawy Prawo własności przemysłowej.

⁴⁴ Por. art. 94 ust. 2 ustawy Prawo własności przemysłowej.

⁴⁵ Por. art. 95 ust. 1 ustawy Prawo własności przemysłowej.

nabywa się prawo wyłącznego korzystania ze wzoru użytkowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁶.

Wracając do uregulowań przyjętych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym, należy zwrócić uwagę, że – jak stanowi art. 86a ust. 4 tej ustawy – dywidenda wypłacona przez spółkę celową uczelni służy finansowaniu działalności statutowej uczelni. W myśl z kolei art. 86b ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, dopuszczalne jest utworzenie spółki celowej przez grupę uczelni publicznych albo niepublicznych. W kolejnym przepisie tej ustawy (art. 86b ust. 2) ustawodawca stanowi, że w powyższej sytuacji każdej z uczelni przysługuje prawo powierzenia omawianej spółce zadania przewidzianego w art. 86a ust. 1 i ust. 2 rzeczonej ustawy poprzez zawarcie odrębnej umowy, której stronami są rektor uczelni oraz spółka celowa.

Jak już wyżej wspomniano, ustawodawca zastrzega, że spółką celową może być spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcyjna⁴⁷. Te dwie kategorie spółek nazwane są w Kodeksie spółek handlowych spółkami kapitałowymi⁴⁸. Warto zatem na koniec wskazać kilka wybranych regulacji wyznaczających sposób funkcjonowania tych spółek, zawartych w dziale III pod tytułem „Spółki kapitałowe” (art. 11-21) tytułu I Kodeksu spółek handlowych oraz w tytule III pod nazwą „Spółki kapitałowe” (art. 151-490) tegoż Kodeksu⁴⁹.

Przed wszystkim trzeba pamiętać, że jeżeli jest ustawowy wymóg, aby do dokonania przez spółkę danej czynności prawnej podjęta została uchwała (może tutaj chodzić o uchwałę podejmowaną przez wspólników albo walne zgromadzenie bądź też radę nadzorczą), to dokonanie takiej czynności z pominięciem uchwały skutkuje nieważnością tej czynności prawnej⁵⁰. Wyrażenie zgody może poprzedzać złożenie przez spółkę oświadczenia albo może następować po złożeniu oświadczenia, z tym że w tym ostatnim

⁴⁶ Art. 95 ust. 2 ustawy Prawo własności przemysłowej.

⁴⁷ Por. art. 86a ust. 1 zdanie pierwsze ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

⁴⁸ Por. art. 4 § 1 pkt 2 Kodeksu spółek handlowych.

⁴⁹ W tytule III Kodeksu spółek handlowych wyodrębniony jest dział I pod tytułem „Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” (art. 151-300) i dział II zatytułowany „Spółka akcyjna” (art. 301-490).

⁵⁰ Por. art. 17 § 1 Kodeksu spółek handlowych.

przypadku maksymalny „odstęp” czasowy wynosi dwa miesiące liczone od dnia, w którym spółka złożyła oświadczenie⁵¹. Ustawodawca przyznaje moc wsteczną potwierdzeniu wyrażonemu już po tym, jak złożono oświadczenie, przy czym chodzi o moc wsteczną od momentu, w którym czynność prawna została dokonana⁵². Odnosić też należy, że czynność prawna przeprowadzona bez akceptacji odpowiedniego organu spółki (przy założeniu, że obowiązek jej uzyskania wynika z umowy spółki albo ze statutu) zachowuje wprawdzie swoją ważność, ale taka sytuacja może powodować, że członkowie zarządu zostaną pociągnięci do odpowiedzialności w stosunku do spółki za złamanie zapisów zamieszczonych w umowie spółki albo w statucie⁵³.

Nawiązując z kolei do przepisów dotyczących spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, należy zwłaszcza zwrócić uwagę na unormowanie stanowiące, że jeżeli w ustawie lub w umowie spółki nie zawarto innych postanowień, to wspólnicy dysponują równymi prawami i obowiązkami w spółce⁵⁴.

W myśl kolejnego unormowania Kodeksu spółek handlowych, odnoszącego się do spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, jeśli w umowie spółki zostały przewidziane udziały cechujące się szczególnymi uprawnieniami, czyli udziały uprzywilejowane, to wówczas umowa spółki powinna te udziały określać⁵⁵. Analogiczne unormowanie dotyczące spółki akcyjnej odnajdujemy w art. 351 § 1 zdanie pierwsze tego Kodeksu, który to przepis umożliwia takiej spółce wydawanie akcji charakteryzujących się szczególnymi uprawnieniami, które należy określić w treści statutu (akcje te noszą nazwę akcji uprzywilejowanych). Zgodnie z art. 351 § 2 zdanie pierwsze Kodeksu spółek handlowych, uprzywilejowanie tych akcji może się odnosić zwłaszcza do takich kwestii, jak prawo głosu, prawo do dywidendy czy też sposób partycypacji w rozdziale majątku w sytuacji, gdy spółka jest likwidowana⁵⁶.

⁵¹ Por. art. 17 § 2 zdanie pierwsze Kodeksu spółek handlowych.

⁵² Por. art. 17 § 2 zdanie drugie Kodeksu spółek handlowych.

⁵³ Por. art. 17 § 3 Kodeksu spółek handlowych.

⁵⁴ Por. art. 174 § 1 Kodeksu spółek handlowych.

⁵⁵ Por. art. 174 § 2 Kodeksu spółek handlowych.

⁵⁶ W przypadku spółek z ograniczoną odpowiedzialnością analogiczną regulację – w stosunku do tej z art. 351 § 2 zdanie pierwsze Kodeksu spółek handlowych – zawiera art. 174 § 3 zdanie pierwsze tego Kodeksu.

O prawie do dywidendy jest mowa we wspomnianym już art. 86a ust. 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, który to przepis przesądza, że wypłacana dywidenda spółki celowej ma być przeznaczana przez uczelnię na prowadzenie działalności statutowej tejże uczelni. Nie można przy tym zapominać – w kontekście funkcjonowania spółek celowych – o artykule 195 § 1 zdanie pierwsze Kodeksu spółek handlowych, który umożliwia spółce wypłacanie zaliczki na poczet oczekiwanej dywidendy, o ile zatwierdzone już sprawozdanie finansowe takiej spółki, dotyczące poprzedniego roku obrotowego, wskazuje na istnienie zysku. Jednocześnie ustawodawca zastrzega w zdaniu drugim wspomnianego art. 195 § 1 Kodeksu spółek handlowych, że wysokość zaliczki nie może przekroczyć 50% zysku, który został osiągnięty od zakończenia ubiegłego roku obrotowego⁵⁷.

Uwagi końcowe

Oceniając przyjęte w Polsce ramy prawne dotyczące działalności przedsiębiorców w sferze akademickiej, można przyjąć, że są to rozwiązania odpowiadające potrzebom podmiotów akademickich. Wniosek ten jest aktualny, po pierwsze, w odniesieniu do zakreślonego przez ustawodawcę ogólnego przeznaczenia poszczególnych jednostek organizacyjnych, którym jest – w nawiązaniu do akademickich inkubatorów przedsiębiorczości i centrów transferu technologii – lepsze wykorzystanie możliwości uczelni (chodzi tutaj o jej potencjał intelektualny i techniczny), jak również przenoszenie efektów prac naukowych na grunt gospodarczy⁵⁸. Po drugie, co też należy uznać za właściwe podejście ze strony ustawodawcy, uczelnie mogą „specjalizować się” – w zależności od istniejących potrzeb – na przykład w zakładaniu inkubatorów przedsiębiorczości, jeżeli wsparcia w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej wymaga całe środowisko akademickie lub poszczególni pracownicy uczelni i studenci funkcjonujący jako przedsiębiorcy (bo to właśnie temu celowi mają

⁵⁷ Chociaż art. 195 § 1 Kodeksu spółek handlowych dotyczy spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, to jednak nie można zapominać, że możliwość wypłaty zaliczki z tytułu przyszłej dywidendy istnieje też w spółkach akcyjnych (zob. art. 349 Kodeksu spółek handlowych).

⁵⁸ Por. art. 86 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

służyć inkubatory, o czym stanowi art. 86 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym). Z drugiej strony w sytuacji, gdy dana uczelnia osiągnęła znaczące rezultaty w działalności badawczej i pracach rozwojowych, powinna raczej skoncentrować się na tworzeniu centrów transferu technologii, których celem ma być właśnie sprzedaż lub nieodpłatne przekazywanie tych rezultatów do sfery gospodarki (cel ten został wyartykułowany w art. 86 ust. 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym).

W kontekście zaprezentowanych w artykule rozważań należy wyraźnie podkreślić, że w ramach prawnych uwarunkowań działalności przedsiębiorców w sferze akademickiej centralnym podmiotem pozostaje sama uczelnia. Tezę tę potwierdza postanowienie zawarte w art. 86c pkt 1-4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, zgodnie z którym to senat (w przypadku uczelni niepublicznej będzie to organ wyszczególniony w statucie) ustala w drodze uchwały regulamin zarządzania różnymi rodzajami praw (chodzi o prawa autorskie, prawa pokrewne i prawa własności przemysłowej) oraz zasad, na jakich komercjalizowane są rezultaty badań naukowych i przedsięwzięć rozwojowych, przy czym – jak dodaje prawodawca w analizowanym artykule 86c pkt 1-4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym – regulamin ten ma jednocześnie określać wachlarz praw i obowiązków spoczywających na uczelni, pracownikach, studentach i doktorantach w odniesieniu do ochrony i wykorzystywania określonych praw (mieszczą się tutaj prawa autorskie, prawa pokrewne i prawa własności przemysłowej), a ponadto ma on wyznaczać zasady związane z wynagradzaniem twórców, reguły i procedury dotyczące komercjalizowania efektów badań naukowych oraz przedsięwzięć rozwojowych, jak również reguły korzystania z należącego do uczelni majątku używanego do komercjalizowania rezultatów wspomnianych wyżej badań i przedsięwzięć oraz do wykonywania usług kwalifikowanych jako naukowo-badawcze.

AKTY PRAWNE

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jednolity: Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 1410).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 1030 z późniejszym sprostowaniem).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jednolity: Dz.U. z 2012 r., poz. 572 z późniejszymi zmianami).

BIBLIOGRAFIA

- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, tom I, *Komentarz do art. 1-300 k.s.h.*, Wydawnictwo LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010.
- Kosikowski C., *Sektor finansów publicznych w Polsce*, Wydanie I, Wolters Kluwer Polska, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2006.
- Młodzikowska D., Lundén B., *Jednoosobowa firma. Jak założyć i samodzielnie prowadzić jednoosobową działalność gospodarczą*, Wydawnictwo BL Info Polska Sp. z o.o., Gdańsk 2011.
- Napiecek R., *Efektywność ekonomiczna uczelni wyższych w ramach prawnie obowiązujących kryteriów oceny ich działania*, w: *Współczesne problemy nauki i szkolnictwa wyższego*, red. J. Pakuła, Eikon Studio, Toruń 2013.
- Nowacki J., Tobor Z., *Wstęp do prawoznawstwa*, Naukowa Oficyna Wydawnicza, Katowice 1997.
- Opalek K., *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986.
- Pradela A., *Rola systemu poradnictwa zawodowego w edukacji i tworzeniu inicjatyw klastrowych w systemie oświaty na przykładzie miast: Zabrze, Gliwice i Rybnika*, w: *Rola przedsiębiorczości w warunkach kryzysu gospodarczego*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, „Przedsiębiorczość – Edukacja” 2013/9, Wydawnictwo Nowa Era Sp. z o.o., Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2013.
- Sieczek E., *System szkolnictwa wyższego*, w: *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. naukowa W. Sanetra, M. Wierzbowski, Wydawca: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.
- Tokarski M., *Przedsiębiorczość akademicka źródłem innowacji dla regionu kujawsko-pomorskiego*, w: *Rola przedsiębiorczości w edukacji*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, „Przedsiębiorczość – Edukacja” 2012/8, Wydawnictwo Nowa Era Sp. z o.o., Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2012.